

Kỷ niệm về Hàn Mặc Tử (*)

Lúc sống đã không làm gì được cho nhau, khi chết rồi, chi đi nữa cũng là vô ích. Huống gì cái việc theo thể tình mà viết một bài. Nhưng tôi không thể im lặng được. Tôi vụt nghĩ khi được cái tin thảm khốc trên này, tới những bạn bè xưa nay vẫn lưu tâm đến nhà thơ khổ khổ. Tôi đã gặp họ, hay đã nhận thơ của họ. Tôi đã nghe họ nói về Tử như nói một câu tâm sự, như nói đến một kẻ thân tình: “Anh Tử bây giờ làm sao? Anh Tử còn được ở ngoài? Anh Tử vẫn còn viết?” Đó, cái tin sau cùng này, họ muốn biết, thì biết luôn đi! Đau xót giùm lên một ít! Nghĩ đến thêm cho một ít! Hãy khóc lấy một đôi phút, một đôi giây! Khi Tử sống, cuộc đời lãnh đạm quá rồi, khi Tử chết, nỡ nào Trời không cho bạn chúng ta được hưởng cái ân huệ cuối cùng là thấy mình rời bỏ trần gian, mà cũng bận tâm đến một đôi người khác. Tôi không chịu nổi cái sự dửng dưng của chung quanh. Ngày mai đây, những tờ báo sẽ đặt cái tin này trong cái chỗ nào thiếu hụt đi vài dòng chữ, ngày mai, trong các cuộc hội họp, có ai nhắc đến, họ cũng nhắc một cách tình cờ. Tôi đâu có cái ngu ngốc tin rằng danh vọng ở chỗ những bài diễn văn khi hạ huyết, những cuộc viếng thăm long trọng, những tràng hoa. Nhưng tôi không thể không đau đớn mà thấy cái bất công của loài người. Cái bất công của Thượng Đế nữa! Thượng Đế! Hừ! Ta nguyện rửa mi! Cầu khẩn mi cũng vô ích! Kêu van mi cũng vô ích! Tin tưởng cho lắm để rồi chịu đựng lấy sự khổ đau một cách oan ức mà thôi!

Tôi không thể nghĩ ra rằng, lại có những cuộc đời chỉ hoàn toàn thảm khốc như đời của Tử! Thất vọng về sự sống, thất vọng về gia đình, thất vọng về tình ái, thất vọng đến... chỗ đáng lẽ mình phải tìm thấy an ủi: văn chương. Đừng có hiểu lầm ý tôi! Tử là một thiên tài. Tử mới chính thật là thiên tài trên cái nghèo kém của đất nước này.

Tử không có tăm tiếng, Tử không được nâng chiều, nhưng đó chỉ là bây giờ mà thôi. Chữ mai sau, tôi xin hứa hẹn với các người rằng, những cái tầm thường mực thước kia sẽ biến tan đi, và còn lại của cái thời kỳ này, chút gì đáng kể đó là Hàn Mặc Tử. Thất vọng trên kia là nói đến sự sống quá ngắn ngủi đó thôi!

Những ai đã gần gũi Tử, đã nghe Tử nâng niu nói đến những tập thơ, đã được Tử đọc cho nghe những tác phẩm của mình, những người ấy đều có chút ao ước tầm thường, nhưng rất hợp lý như tôi là: văn thơ Tử sẽ được in ra sớm sớm, trước khi Tử lìa trần. Cho Tử khi nhắm mắt, còn có cái hình ảnh yêu quý về tập sách của mình, sắc giấy thế nào, màu chữ thế nào. Một chút an ủi mà chúng tôi mong ước cho người xấu số đó thôi, bởi vì chúng tôi có thể làm gì khác nữa? Tôi viết: chúng tôi, bởi vì Tử không coi cái đó làm điều, và Tử đã nói, tôi không nhớ một lần nào đó: “Cái đời tôi, tôi chưa xem ra gì, nữa là danh vọng”.

Nay nhà thơ đã chết rồi ! Có lẽ chết trong sự cô độc, như trong sự cô độc người đã sống. Vì Tử đã bị bắt đưa vào Quy Hòa từ những độ nào. Mà Quy Hòa thì những ai đã từng qua Quy Hòa hẳn biết. Đó cái sắc đỏ thắm đậm ngoài xa kia, ngoài biển xa kia, trong màu trắng mờ sương, một tròng cát nằm theo chân núi. Tử đã thở hơi thở cuối cùng ở đó. Xa gia đình, xa người mẹ già nua đã bao năm đau khổ vì con

đau khổ, xa sự ôm ấp cuối cùng của một người chị đau thương, xa sự an ủi của những người em cũng như xa sự an ủi của chúng tôi, những người em khác. Tôi tưởng tượng ra cái phút cuối cùng của Tử. Có phải Tử nghĩ đến tất cả những người trên này đó không, nghĩ đến những cái có thật mà mình không về với nữa, cũng như bắt buộc phải nghĩ đến nơi không biết có thật bao giờ, mà mình sắp phải trở về.

Và, tôi xin ngừng ở đây. Cái thói văn chương có lẽ đã vào bay bướm múa may trong khi tôi đau xót mà không tự chủ. Nhưng đây là bức thư cho những ai quen biết gần xa, tôi chắc, ai đó cũng hiểu mà bỏ qua cho, ngoài ra muốn đàm tiếu thế nào, tưởng cũng không cần để ý.

Người mới, số 5, ngày 23-11-1940

(Báo Văn nghệ)